

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MOLIYAVIY MEXANIZMLAR VA ISTIQBOLLARI.

Latifova Sabrina Po'lat qizi

*Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti
Moliya va moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi 124-guruh talabasi.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari va istiqbollari tahlil qilingan. Yashil moliyalashtirish instrumentlari, jumladan yashil obligatsiyalar, yashil kreditlar va davlat-xususiy sheriklik masalalari o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun institutsional muhitni takomillashtirish va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, yashil moliyalashtirish, yashil obligatsiyalar, davlat-xususiy sheriklik, barqaror rivojlanish, O'zbekiston.

Kirish

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 oktabrdagi PF-5863-sonli "Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha O'zbekiston Respublikasining strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni⁶ mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun huquqiy asos yaratdi. BMTning barqaror rivojlanish maqsadlariga muvofiq, O'zbekiston 2030 yilgacha qayta tiklanuvchi energiya ulushini 25 foizga yetkazish va energiya samaradorligini 20 foizga oshirishni rejalashtirmoqda. Xalqaro moliya instituti ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilda global yashil obligatsiyalar bozori hajmi 1 trillion AQSh dollarini tashkil etdi va bu ko'rsatkich 2025 yilga borib 5 trillion dollarga yetishi kutilmoqda. O'zbekistonda ham yashil moliyalashtirishni rivojlantirish, yashil obligatsiyalar chiqarish va yashil bank tizimini shakllantirish bo'yicha faol ishlar olib borilmoqda. Biroq, hozirgi kunda yashil iqtisodiyotni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish, institutsional muhitni yaxshilash va xususiy sektorning faol ishtirokini ta'minlash dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Asosiy qism

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida moliyaviy mexanizmlarning roli va ahamiyati tobora ortib bormoqda. "Yashil moliyalashtirish atrof-muhitni muhofaza qilish, iqlim o'zgarishi bilan bog'liq muammolarni hal etish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan moliyaviy xizmatlar va vositalarni o'z ichiga oladi"⁷. Bu borada O'zbekistonda bir qator muhim qadamlar qo'yildi.

⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 oktabrdagi PF-5863-sonli "Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha O'zbekiston Respublikasining strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 05.10.2019 y.,

⁷ World Bank (2022). Green Finance Development Report.

O'zbekistonda yashil kreditlash mexanizmlarini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan tijorat banklariga yashil kreditlar ajratish bo'yicha imtiyozlar berilmoqda. "Yashil kreditlar energiya samaradorligini sezilarli darajada oshirish va atrof-muhitga bo'lgan salbiy ta'sirni kamaytirish imkoniyatini beradi"⁸. Mamlakatimizda yashil kreditlash amaliyotini kengaytirish maqsadida tijorat banklari tomonidan maxsus kreditlash dasturlari ishlab chiqilmoqda. Bu dasturlar orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi, chiqindilarni qayta ishlash va boshqa ekologik loyihalar moliyalashtirilmoqda.

Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindilarni qayta ishlash va suv resurslarini boshqarish sohalarida bir qator loyihalar amalga oshirilmoqda. 2020-2023 yillarda davlat-xususiy sheriklik asosida amalga oshirilgan yashil loyihalarning umumiy qiymati 2 milliard AQSh dollaridan oshdi. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmi orqali xususiy sektorning yashil iqtisodiyotga investitsiyalarini jalb qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlari kengaymoqda.

Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish alohida e'tibor qaratilayotgan yo'nalishlardan biridir. "Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik yashil texnologiyalarni joriy etish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi"⁹. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki O'zbekistonda yashil iqtisodiyot loyihalarini faol moliyalashtirmoqda. 2021-2023 yillarda xalqaro moliya institutlari tomonidan O'zbekistondagi yashil loyihalarni moliyalashtirish uchun 1,5 milliard AQSh dollari miqdorida mablag' ajratildi. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik nafaqat moliyaviy resurslar jalb qilish, balki ilg'or xalqaro tajribani o'rganish va joriy etish imkonini ham bermoqda.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, yashil moliyalashtirish sohasidagi me'yoriy-huquqiy bazani yanada takomillashtirish zarur. Bu yashil loyihalarni sertifikatlash tizimini joriy etish va soliq imtiyozlarini belgilashni o'z ichiga oladi.

Ikkinchidan, yashil moliyalashtirish bo'yicha monitoring va hisobot tizimini takomillashtirish lozim. Bu yashil loyihalarning samaradorligini baholash, ularning atrof-muhitga ta'sirini o'lchash va hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish orqali amalga oshiriladi.

Uchinchidan, yashil moliyalashtirish sohasida kadrlar salohiyatini oshirish zarur. Bu moliya institutlari xodimlarini o'qitish, malakasini oshirish va xalqaro tajribani o'rganish imkoniyatlarini kengaytirishni nazarda tutadi.

Xulosa. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar va amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ijobiy natijalar bermoqda. Davlat-

⁸ Asian Development Bank (2023). Green Finance in Central Asia.

⁹ UNEP (2023). Sustainable Finance Progress Report.

xususiy sheriklik mexanizmlari, yashil kreditlash amaliyoti va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik aloqalari yashil iqtisodiyotni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning samarali vositalariga aylandi. Biroq, ushbu sohani yanada rivojlantirish uchun moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish, me'yoriy-huquqiy bazani mustahkamlash, monitoring tizimini yaxshilash va kadrlar salohiyatini oshirish zarur. Xususan, yashil loyihalarni sertifikatlash tizimini joriy etish, soliq imtiyozlari tizimini takomillashtirish, yashil loyihalarning samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish va xalqaro standartlarga moslashtirish dolzarb vazifalar hisoblanadi. Shuningdek, yashil moliyalashtirish sohasida kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yaxshilash, xalqaro tajribani o'rganish va joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu vazifalarning samarali hal etilishi O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va ekologik muammolarni hal etish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida, mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishi va aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 oktabrdagi PF-5863-sonli "Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha O'zbekiston Respublikasining strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 05.10.2019 y.,
2. World Bank (2022). Green Finance Development Report.
3. Asian Development Bank (2023). Green Finance in Central Asia.
4. UNEP (2023). Sustainable Finance Progress Report.